

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

ECF4CLIM-hanke
Koulutuksen tutkimuslaitos
Jyväskylän yliopisto

MONIALAINEN YMPÄRISTÖ-
JA KESTÄVYYSKASVATUKSEN
TUTKIJAVERKOSTO

Unelma kestävästä kasvatuksesta ja koulutuksesta

#kestävyyskasvatus

Ohjelma

15:00 Opetusministerin tilaisuuden avaussanat.

15:10 Kestävyykskasvatus ja vihreä siirtymä. Opetushallitus kestävää tulevaisuutta rakentamassa. Kestävyykskasvatuksen kehittämishankkeen koordinaattori Helena Suomena, Opetushallitus.

15:25 Kansainvälisesti kohti kestävyttä kouluissa ja koulutuksessa.

Professori Hannu Heikkinen, tutkijatohtori Anna Lehtonen ja tutkijatohtori Niina Mykrä, Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitos.
– Kestävyyksosaamisen kehittämishanke ECF4CLIM. Tuloksia ”Unelma kestävästä koulusta” –työpajoista.
– Johdatus työpajatyöskentelyyn.

15:45 Tauko & ohjeet etäryhmälle.

16.00–17.00 Työpajatyöskentelyä.

Keskustelu 1. Miten edistää kestävyttä organisaation eri tasoilla ja millaista osaamista siihen tarvitaan?

Näkökulmia Aalto yliopistosta ja Helsingin yliopistosta, Meeri Karvinen ja Noora Jaakkola (Aalto-yliopisto), Ilona Södervik ja Rami Ratvio (HELSUS).

Keskustelu 2. Kestävyyden edistäminen moniarvoisessa yhteiskunnassa.

Yliopistonlehtori Lili-Ann Wolff, Helsingin yliopisto

Keskustelu 3. Kestävyyksmuutoksen edistäminen ja systeeminen kyvykkyys.

Apulaisprofessori Ilkka Ratinen, Lapin yliopisto

Keskustelu 4. Monia näkökulmia tulevaisuuskasvatukseen: sopeutumisesta luovaan tulevaisuusajatteluun.

Tutkijatohtori Anna Lehtonen, Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto

17:00 Ryhmien alustajina toimineiden tutkijoiden kommentit ryhmien keskusteluista

17:30 Lopetus

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Kestävyyskasvatus ja vihreä siirtymä.

Opetushallitus kestäväää tulevaisuutta rakentamassa.

Kestävyyskasvatuksen kehittämishankkeen koordinaattori
Helena Suomena, Opetushallitus.
@OPH @hsuomela

Taustat kansalliselle työlle

Ympäristö- ja koulutuspoliittiset asiakirjat nostavat ekologisen kestävyuden kasvatuksen ja koulutuksen tehtäväksi.

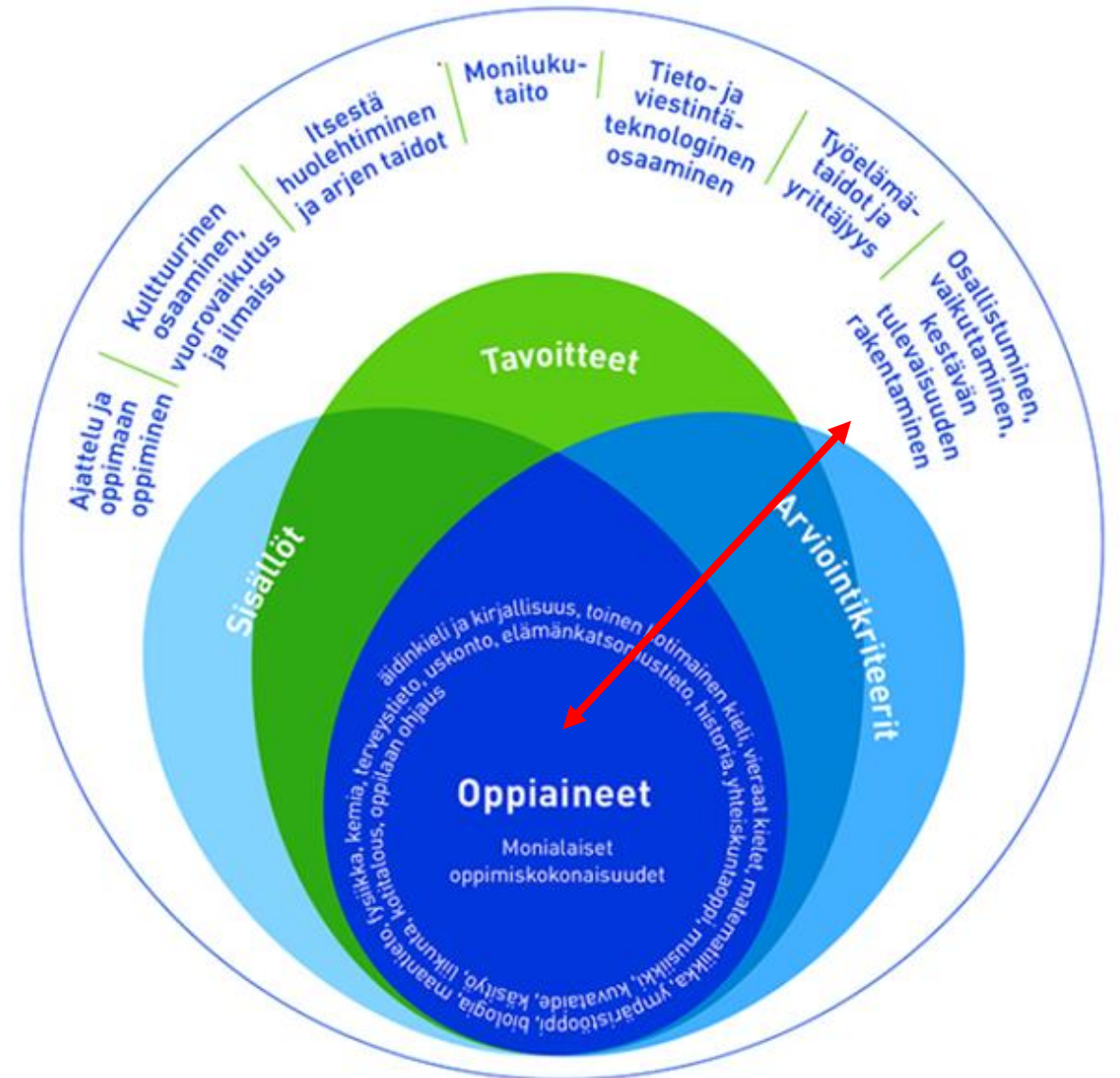
Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan v. 2020 kestävä kehityksen linjauksessa todetaan:

"Opetus- ja kulttuuriministeriö kannustaa varhaiskasvatukseen ja koulutuksen järjestäjiä kestävä kehityksen näkökulmien integrointiin kasvatukseen ja koulutukseen."

Kasvatus-, opetussuunnitelmat ja tutkintojen perusteet

- Kestävä elämäntapa on kirjattu eri asteiden perusteiden arvopohjaan.
- Kansallisissa opetussuunnitelman perusteissa on tavoitteena rakentaa toimintakulttuuria, joka edistää oppimista, osallisuutta, hyvinvointia ja kestävä elämäntapaa.
- Laaja-alainen osaaminen, ammatillisten perustutkintojen yhteiset tutkinnon osat.
- Monialaiset oppimiskokonaisuudet, oppiaineet.
- Tutkinnoittain määrittyvät ammatilliset tutkinnon osat ja ammattitaitovaatimukset.

Opetushallituksen vastuullisuusraportoinnin kohteet:

4 HYVÄ KOULUTUS

Kaikille avoin, tasa-arvoinen ja laadukas koulutus sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet »

4.7. Varmistaa vuoteen 2030 mennessä, että kaikki oppijat saavat kestäväen kehityksen edistämiseen tarvittavat tiedot ja taidot esimerkiksi kestävää kehitystä ja kestäviä elämäntapoja, ihmisoikeuksia, sukupuolten tasa-arvoa, rauhan ja väkivallattomuuden kulttuurin edistämistä, maailmankansalaisuutta, kulttuurien monimuotoisuuden sekä kulttuurin osuutta kestävässä kehityksessä arvostavan koulutuksen kautta.

8 IHMISARVOISTA TYÖTÄ JA TALOUSKASVUA

Kaikkia koskevan kestäväen talouskasvun, tuottavan työllisyyden sekä säällisten työpaikkojen edistäminen »

17 YHTEISTYÖ JA KUMPPANUUS

Kestäväen kehityksen toimeenpanon ja globaalien kumppanuuksien tukeminen

12 VASTUULLISTA KULUTTAMISTA

Kulutus- ja tuotantotapojen kestäväyden varmistaminen

12.5 Vähentää vuoteen 2030 mennessä merkittävästi jätteiden syntymistä ennaltaehkäisyn, kierrätyksen ja uudelleenkäytön keinoin.

12.8 Varmistaa vuoteen 2030 mennessä, että kestävästä kehityksestä ja luontoa suosivista elämäntavoista ollaan tietoisia kaikkialla.

13 ILMASTOTEKOJA

Kiireellisesti toimiminen ilmastonmuutosta ja sen vaikutuksia vastaan »

13.3 Parantaa ilmastonmuutoksen hidastamiseen, sopeutumiseen, vaikutusten lievittämiseen ja ennakkovaroitukseen liittyvää koulutusta, tietämyksen lisäämistä sekä kansalaisten ja instituutioiden valmiuksia.

Opetushallituksen Agenda 2030-työryhmän vuoden 2022 painopisteitä

1. Varmistamme OPH:n osallistumisen Agenda2030-toimeenpanoon
  1. Kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö
  2. Tuemme vaikuttavaa kestävyyskasvatusta ja -koulutusta ja kansainvälisessä koulutusyhteistyössä varhaiskasvatuksesta jatkuvaan oppimiseen (tuen tarpeet ja keinot)
2. Koordinoimme kestävän kehityksen toteuttamista viraston omissa käytännöissä
3. Osallistumme vastuullisuusraportoinnin valmisteluun

**Vaikutusteolla
tarkoitamme
Opetushallituksessa
tärkeäksi priorisoitua
työtä, jonka
toteuttamiseen
tarvitaan useampien
yksiköiden
asiantuntemusta ja
työpanosta.**

Opetushallituksen tehtävä on toimia koulutuspolitiikan toimeenpanossa ja koulutuksen kehittämisessä

Opetushallitus kehittää koulutusta, varhaiskasvatusta ja jatkuvaa oppimista sekä edistää kansainvälisyyttä.

Ekologisen kestävyys toimeenpanon toimia 2022 esimerkiksi:

- **Opetusalan kehitysyhteistyön osaamiskeskuksen toiminnan toimeenpano yhteistyössä ulkoministeriön kanssa.**
- **EU-ohjelmien toimeenpano, ympäristövastuullisuus tärkeänä painopisteenä**
  - **Erasmus+ -ohjelma**
- **Ammatillisen koulutuksen kestävä kehityksen ja vihreän siirtymän kehittämisohjelma.**
- **Kestävyyskasvatuksen kehittämishanke.**
- **Jatkuvana työnä monenlaista toimeenpanon tukea eri kouluasteiden perusteisiin.**

Keskeiset keinot:

OPH:ta tarvitaan yhteiskunnallisena vaikuttajana, asiantuntijana, yhteistyön organisoijana.

PERUSTEET: Kestävän kehityksen vahvistaminen opetus-suunnitelmien ja tutkintojen perusteissa

RAHOITUS: Suuntaaminen kestävästä kehityksestä edistävien hankkeisiin

PERUSKOULUTUS: Pyrkimys vaikuttaa opettajakoulutuksen sisältöihin

TAVOITTEET: Kestävän kehityksen tavoitteiden laatiminen eri kasvatus- ja koulutusmuodoille

KOULUTUS: Täydennyskoulutuksen tarjoaminen kasvatus- ja koulutusalan johtajille

Kaksivaiheinen tulevaisuuden luotaus

- Osallistujia noin 650, eri tehtävistä eri puolilta Suomea
- Kaksi paneelikerrosta eDelphi –alustalla
- Kuusi webinaaria ja nuorten oman webinaari

Prosessissa käsiteltiin

- Toimintaympäristömme muutoksia
- Tulevaisuuden muutos- ja kehittämistarpeita
- Opetushallituksen vaikuttamismahdollisuuksia

Tuloksena runsas kirjallinen aineisto

- Aineistoa hyödynnetty 2022 OPH:n toimintasuunnitelmassa
- Aineisto antaa myös eväitä pidemmälle ajalle
- Vaikuttamisen paikka –prosessin koonti: [SU](#) ja [SV](#)

Agenda 2030 tavoite 4.7 (SDG 4): varmistaa, että kaikki oppijat hankkivat tarvittavat tiedot ja taidot edistää kestävästä kehityksestä.

Tämä tavoite nähdään kriittisenä tavoitteena, josta riippuu 16 muun tavoitteen toteutuminen (Euroopan komissio 2022)

Kestävyydenkasvatuksen kehittämishanke 2021-2023

Hankkeen tavoitteet

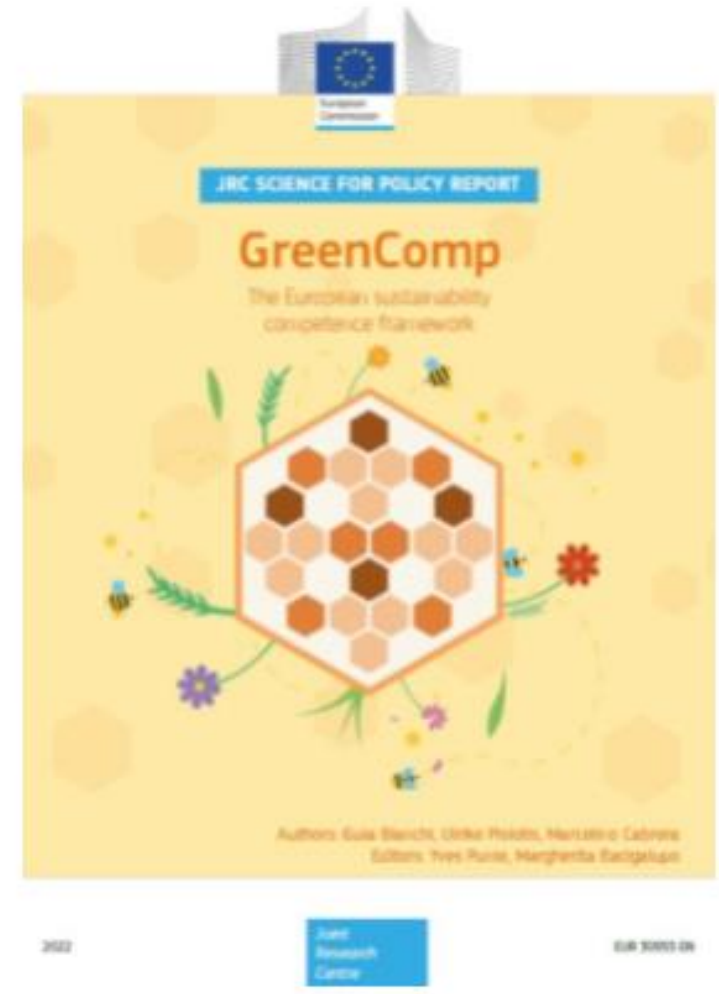
- 1. Selvitetään** miten opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä tulisi tukea muutoksessa kohti kestävyttä.
- 2. Selvitetään**, minkälaista tukea tarvitaan, jotta koko toimintaympäristö johtaminen ja toimintakulttuuri ovat osa kestävästä kehitystä.
- 3. Vahvistetaan** kestävyyskasvatuksen tietojen, taitojen ja toiminnan yhteen kokoamista, yhteistyötä ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Tavoitteena kestävä hyvinvointi

Keskeistä

- Kasvatuksen ja koulutuksen vihreän siirtymän tukeminen.
  - Koulutuksen järjestäjille jaossa yhteensä 5 miljoonaa euroa.
- Tuodaan Eurooppalainen kestävän kehityksen osaamisen viitekehys (GreenComp) kasvatukseen ja koulutukseen.
  - EU:n ohjelmissa Green Deal ohjaa toimintaa ja sitä tukemaan on tehty GreenComp ja tulossa EU:n neuvoston suositus ympäristökestävyyttä koskevasta oppimisesta.
  - Tarjoaa yhteisen määritelmän siitä **mitä on kestävä kehitys** ja **mitä on kestävyysosaaminen**. Painopiste **ekologisessa kestävyysosaamisessa**.
  - Koostuu:
    - neljästä osaamiskokonaisuudesta
    - 12 osaamisalueesta
    - Kuvatut osaamiset: tiedot, taidot, asenteet

[JRC Publications Repository - GreenComp The European sustainability competence framework \(europa.eu\)](#)

GREENCOMP

**Kestävyyssarvojen
sisäistäminen ja
ilmaiseminen**

**Kestävyyden
reflektointi ja
arvostaminen.**

**Oikeuden-
mukaisuuden
ymmärtäminen**

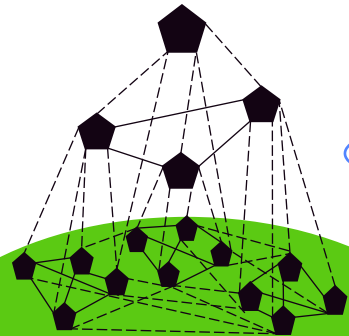
**Luonnon
ymmärtäminen
ja arvostaminen.**

**Systeminen
ajattelu**

**Kriittinen
ajattelu**

**Ongelman
määrittely**

**Kestävän kehityksen
kompleksisuuden
omaksuminen**

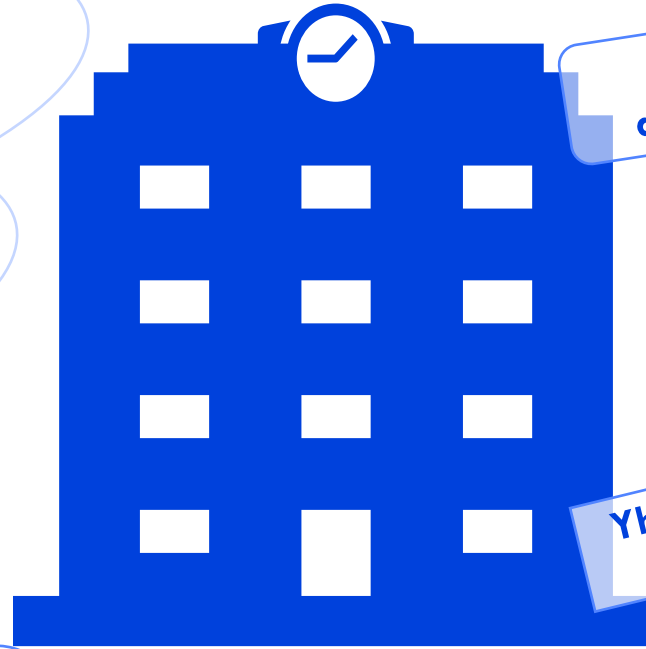
**Tulevaisuuden
lukutaito**

Sopeutumiskyky

**Kokeileva
ajattelutapa**

**Kestävän
tulevaisuuden
visiointi**

**Yhteiskunnallinen
toiminta**

**Yhteisöllinen
toiminta**

**Yksilön
aloitteet**

**Toiminta kestävän
kehityksen
edistämiseksi**

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Kiitos

Helena Suomela
helena.suomela@oph.fi
Kestävyyskasvatuksen
kehittämishankkeen koordinaattori
@OPH @hsuomela

Kestävyysosaaminen

Esitelmä seminaarissa

**Unelma kestävästä kasvatuksesta ja
koulutuksesta**

Opetushallitus 31.3.2022

Hannu L. T. Heikkinen

Jyväskylän yliopisto

Koulutuksen tutkimuslaitos

Kuva: COLOURBOX, KUVANKÄSITTELY: HS

Maailmanlopun merkit

Globaali talous ja kaupankäynti eivät estä maailmaa sotimasta eivätkä yhteiskuntia romahduksilta. Mitä vähemmän pystymme ymmärtämään, miten yhteiskunta toimii, sitä suuremmassa vaarassa olemme, tiivistää historian dosentti Risto Marjomaa.

 Tilaajille

Niclas Storås HS

8.3. 07:00 | Päivitetty 8.3. 17:38

Sivilisaatioiden romahtaminen:

- yhteiskunnallinen eriarvoisuus
- pandemiat
- sodat
- + luontokato
- + ilmastonmuutos

- Risto Marjomaa, HS 8.3.2022

Homo Sapiens

***viisaus ihmisen
ominaislaatuna***

Homo Stultus

***typeryys ihmisen
ominaislaatuna?***

**Onko meillä
toivoa?**

Kestävä
toivo
perustuu
tietoon

Tarvitsemme monenlaista tietoa:

- ekokriisi on luonnon kriisi
⇒ luonnontieteellinen tieto
- kriisi on ihmisen aiheuttama
⇒ ihmisen ja yhteiskunnan ymmärtäminen
- pohjimmiltaan kysymys on ihmisen suhteesta maailmaan
⇒ filosofiset ja teologiset näkökulmat

- Risto Saarinen 2020

Mikä annetaan lapselle nimeksi?

- **Ympäristökasvatus**
  - **Ilmastokasvatus**
  - **Globaalikasvatus**
  - **Kestävää tulevaisuutta tukeva pedagogiikka**
  - **Kasvatus planetaariseen kansalaisuuteen**
  - **Vihreän siirtymän osaamisen kehittäminen**
  - **Ekologinen sivistys, ekososiaalinen sivistys**
  - **Kriittinen luontokasvatus**
  - **Kasvatus planetaariseen hyvinvointiin**
  - **Kestävyysskasvatus**
- Environmental Education**
- Climate Education**
- Global Citizenship Education**
- Pedagogy for Sustainable Future**
- Education for Planetary Citizenship**
- Competence development for the green transition**
- Ecosocial Education / Bildung**
- Critical Nature Education**
- Planetary Wellbeing Education PWE**
- Education for Sustainability, EfS**
- => Sustainability Education**

Kestävyyskasvatus on kestävyysosaamisen kehittämistä

- **Kestävyyskasvatus**

**Education for Sustainability
=> Sustainability Education**

- **Kestävyysosaaminen**

Sustainability competences

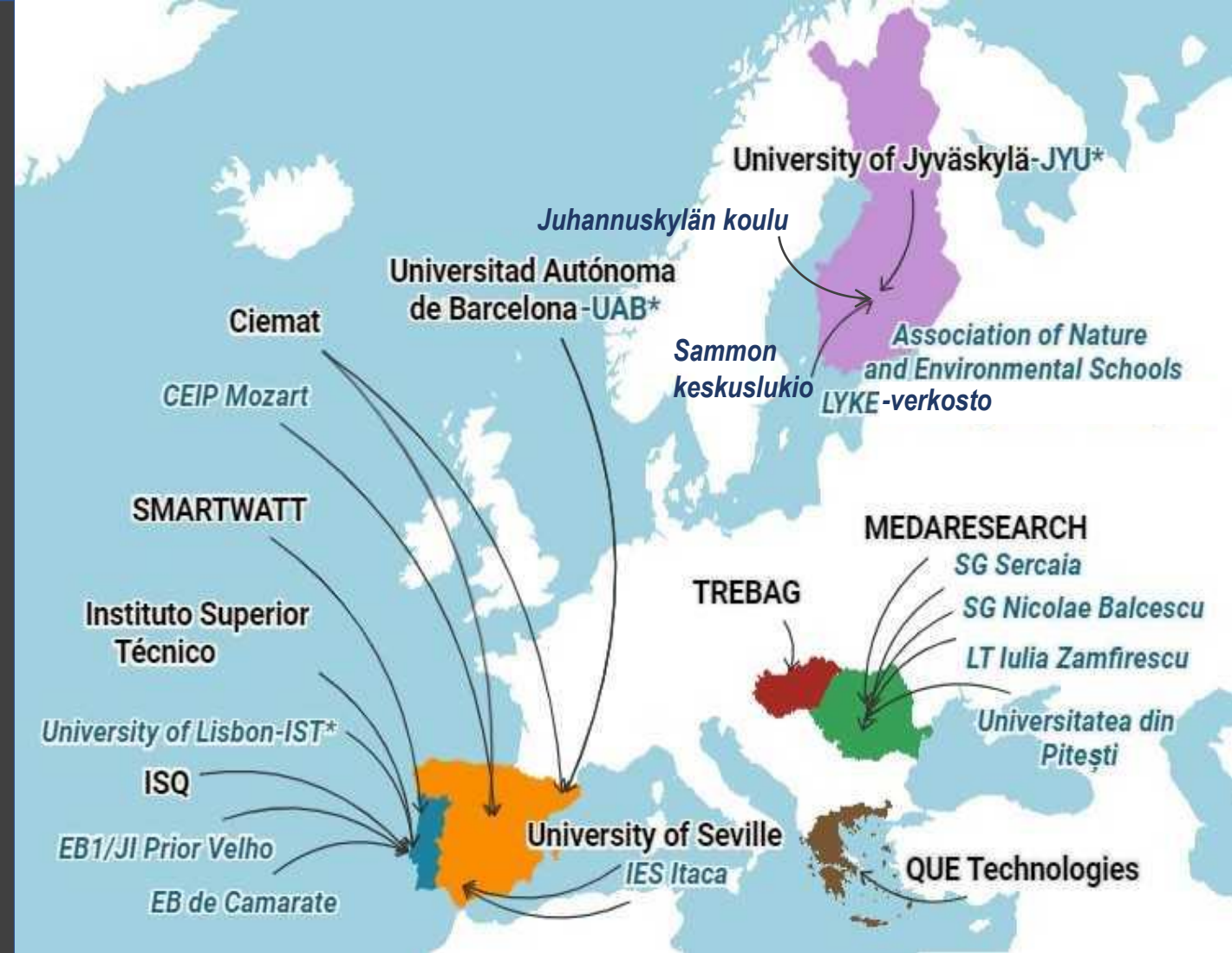

ECF4CLIM

Tavoitteena on

- Kehittää kestävyyskasvatuksen käytäntöjä ja toimintakulttuuria yhdessä opiskelijoiden, opettajien ja muiden koulutuksen ja kasvatuksen toimijoiden kanssa
- Toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja kohti kestäväää kehitystä koulutuksessa
- Testata ja kehittää yhdessä Eurooppalaista kestävyysosaamisen viitekehystä (GreenComp)

Mukana on kouluja ja oppilaitoksia Espanjasta, Portugalista, Romaniasta ja Suomesta, sekä tutkimuslaitoksia näiden maiden lisäksi myös Kreikasta ja Unkarista.

Hanke on saanut rahoituksen EUn Horizon2020-tutkimus- ja kehittämisohjelmasta (päätös No 10103650)

ELÄYTYMISMENETELMÄ

(Wallin, Koro-Ljungberg & Eskola 2019)

- **Kuvittele**, että työskentelet tai opiskelet koulussa, muussa oppilaitoksessa tai koulun kanssa, jossa kestävyyskasvatus toteutuu kuin painajaisessa tai unelmassa.
- **Keksikää** kaksi kuviteltua kertomusta, mitä näissä kouluissa tapahtuu?
- **Mikä** estää ja mahdollistaa kestävyyskasvatuksen?
- **Miksi?**

Photo archive of JYU

ENSIVAIKUTELMA: MIKÄ ESTÄÄ KESTÄVYYSKASVATUSTA?

**KESTÄVYYS-
ARVOT**

**KESTÄVYYDEN
ARVOSTAMINEN**

Yksilökeskeisyys ja
kapeakatseisuus

**OIKEUDEN-
MUKAISUUS**

Muut asiat tärkeämpiä,
ei keskustella

**LUONNON
ARVOSTAMI-
NEN**

Ei tietoa, ei kiinnostusta, ei
koeta merkitykselliseksi

Puuttuu ymmärrys
kokonaisuudesta

**SYSTEEMINEN
YMMÄRRYS**

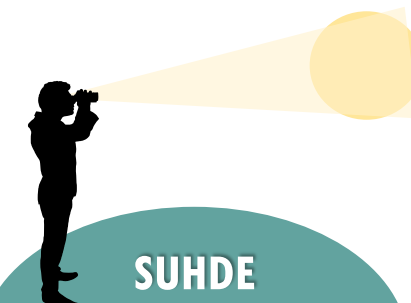
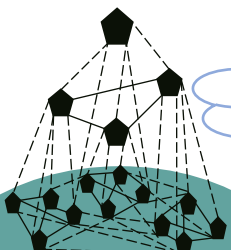
Keskittyminen
yksittäisiin
merkityksettömiin
tekoihin

**KRIITTINEN
AJATTELU**

Aloitteita
ei kuunnella

**ONGELMAN
MÄÄRITTELY**

**KOMPLEKSI-
SUUS**

**SUHDE
TULEVAISUUT-
EEN**

Puuttuvat
yhteiset visiot ja
säännöt

**TULEVAISUUS-
LUKUTAITO**

Yksilöiden
syyttäminen,
välinpitämättömyys,
vihamielisyys.

SOPEUTUMISKYKY

KOKEILEVA AJATTELU

Yhteistyön,
keskustelun ja
yhteisöllisyyden
puute

Aiheen
politisoituminen

Ei investoida

Yksin
työskentely

**YHTEISKUNNALLINEN
TOIMINTA**

Ei johdon tukea
tai resursseja

**YHTEISÖLLINEN
TOIMINTA**

Utopistiset aloitteet,
Kiire, kaikki jää kesken

**YKSILÖN
ALOITTEET**

TOIMINTA

ENSIVAIKUTELMA: MIKÄ MAHDOLLISTAA?

**KESTÄVYYS-
ARVOT**

**KESTÄVYYDEN
ARVOSTAMINEN**

Kestävyys-
priorisointi

**OIKEUDEN-
MUKAISUUS**

Arvojen
selkiyttäminen

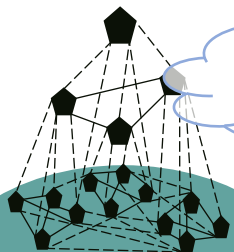
**LUONNON
ARVOSTAMI-
NEN**

Luonnon arvon
vahvistaminen

Ymmärtää merkityksen
ja osallisuuden

Yhteinen hyvä ja
hyvinvointi

Dialogi,
kuunteleminen ja
osallistaminen,
-> SITOUTUMINEN

**KOMPLEKSI-
SUUS**

**SYSTEMINEN
YMMÄRRYS**

**KRIITTINEN
AJATTELU**

Keskeisten
toimijoiden
yhteistyö

**ONGELMAN
MÄÄRITTELY**

Yhteinen
ymmärrys ja
selkeä visio

Positiivinen
lähestymistapa

Yhdessä tekeminen
Ilo, toivo ja
innostuminen

Onnistumisen kokemukset

Ohjaavat strategiat

Ulkopuolinen tuki

Opitaan yhdessä

Selkeä vastuunjako ja
yhteisölliset normit

**TULEVAISUUS-
LUKUTAITO**

SOPEUTUMISKYKY

KOKEILEVA AJATTELU

**SUHDE
TULEVAISUUT-
EEN**

**YHTEISKUNNALLINEN
TOIMINTA**

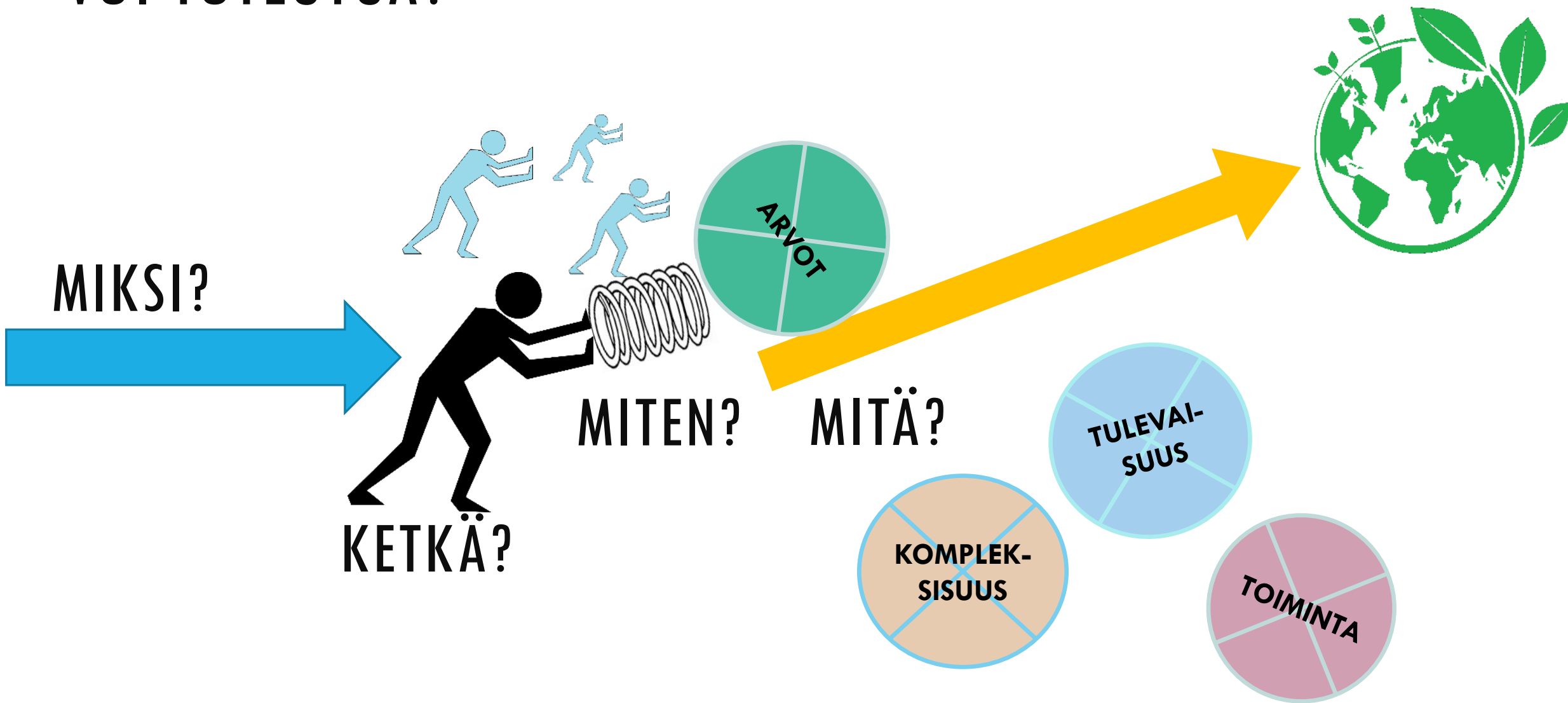
**YHTEISÖLLINEN
TOIMINTA**

**YKSILÖN
ALOITTEET**

TOIMINTA

MITÄ TARVITAAN, ETTÄ UNELMA KESTÄVÄSTÄ KOULUSTA VOI TOTEUTUA?

TEHTÄVÄ KESKUSTELULLE

Askelia kohti konkretiaa:

Mitä tarvitaan, että unelma kestävästä kasvatuksesta ja koulutuksesta voi toteutua?

Antakaa esimerkkejä,

- mitä tehdään?
- ketkä toimivat?
- miksi he motivoituvat toimimaan?
- minkä toimien kautta edetään?

TEEMA A

Miten edistää kestävyttä organisaation eri tasoilla ja millaista osaamista siihen tarvitaan?

**16-16:30 RYHMÄ 1
16:30-17 RYHMÄ 3**

TEEMA B

Kestävyiden edistäminen moniarvoisessa yhteiskunnassa

**16-16:30 RYHMÄ 2
16:30-17 RYHMÄ 1**

TEEMA D

Monia näkökulmia tulevaisuuskasvatukseen: sopeutumisesta luovaan tulevaisuusajatteluun

**16-16:30 RYHMÄ 3
16:30-17 ETÄRYHMÄT**

TEEMA C

Kestävyysmuutoksen edistäminen ja systeminen kyvykkyys

**16-16:30 ETÄRYHMÄT
16:30-17 RYHMÄ 2**

Photo archive of JYU

EETTISYYS

- Keräämme ja tallennamme tietoa tutkimusta varten
- Syntynyt data on luottamuksellista ja anonyymia.
- Dataa käytetään kehitystyöhön ja akateemisiin käyttötarkoituksiin
- Osallistuminen työpajaan on vapaaehtoista.
- **Työpaja tallennetaan**
- Jos et ole vielä antanut **suostumusta tutkimukseen osallistumiseen**, teethän sen nyt:
https://www.edelphi.org/panel/anonymous_login.page?panellid=32244&queryId=53184

MITÄ SEURAAVAKSI?

Olet tervetullut syventämään ajatuksia ja osallistumaan huhti-kesäkuussa verkkokeskusteluun kestävyysosaamisesta eDelphi-alustalla. Saat siihen henkilökohtaisen kutsun!

**KIITOS PANOKSESTASI KESTÄVYYSUNELMAN
KONKRETISOIMISEEN!**

Opetushallitus

ECF4CLIM/ koulutuksen tutkimuslaitos

SIRENE-verkosto

